

10.2.2025

Eduskunnan Sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 212/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta

Viite: Lausuntopyyntö 16.1.2025

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi perusopetuslain muutoksiin liittyen.

1 Mobiililaitteiden käytön rajoittaminen

OAJ pitää hyvänä, että lakiin kirjataan kielto käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunneilla. Jotta tärkeä lakiuudistus olisi mahdollisimman selkeä sekä arjessa toimiva OAJ esittää, että sivistysvaliokunta täsmentää hallituksen esitystä seuraavilta osin ja esittää kaksi lausumaa:

1.1 Valiokunta täsmentää rehtorin ja opettajan oikeutta määrätä puhelimen ja mobiililaitteen säilytyksestä siltä osin kuin oppitunnista käytetään aikaa siirtymiin, ruokailuun tai välitunteihin.

Perustelut:

Oppilaan koulupäivä koostuu oppitunneista. Perusopetusasetuksen 3 §:n mukaisesti opetukseen tulee käyttää tuntia (60 min) kohti vähintään 45 minuuttia. Opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Oppitunti (60 min) jaksotetaan siten, että siihen sisältyy ruokailu, mahdolliset siirtymät koululta opetuspaikalle ja takaisin sekä välitunti.

Valiokunnan on syytä mietinnössään todeta, että niin välitunti, ruokailun kuin esimerkiksi siirtymiset paikasta toiseen kuuluvat osaksi oppitunnin käsitettä. Oppilas on tuolloinkin aina sen opettajan vastuulla, jolle oppilaan valvonta siltä osin oppituntia, jolloin ei anneta opetusta, on määrätty.

Se, miltä osin rehtorin ja opettajan oikeudesta määrätä kännykän ja muiden mobiililaitteiden käytöstä sen ajan osalta, joka oppitunnista (60 min) käytetään muuhun kuin opetukseen, on myös täsmennettävä.

10.2.2025

Pidämme tärkeänä, että valiokunta mietinnössään tuo selkeästi esille onko puhelimen tai muun mobiililaitteen osalta eroa käytön ja säilytyksen osalta niiltä osin kuin oppitunnista käytetään aikaa muuhun kuin opetukseen eli esimerkiksi siirtymiin, ruokailuun tai välitunteihin.

OAJ toteaa, että koululla on oltava oikeus järjestyssäännöissään tarpeen mukaan rajoittaa kännykän ja muun mobiililaitteen käyttö koko koulupäivän osalta eli koko oppitunnin (60 min) osalta sekä määrätä niiden säilytyksestä. Tällöin on pidettävä kuitenkin huoli siitä, että oppilas saa pyynnöstään kännykän tai mobiililaitteen käyttöönsä esimerkiksi tilanteissa, jossa hänellä on tarve saada yhteys huoltajiinsa tai huoltajilla yhteys häneen.

Jo tällä hetkellä voimassa olevan lain puitteissa Opetushallitus on ohjeistanut, että ohjatun toiminnan, kuten ohjatun liikuntavälitunnin aikana, mobiililaitteen käyttöä on voinut rajoittaa. Lisäksi koulu on voinut päättää välitunnista ja alueesta, jossa puhelinta vain saa käyttää.

Selkeyttääkseen tilannetta valiokunnan pitäisi mietinnössään kertoa, voidaanko lakiuudistuksen jälkeen määrätä kännykän ja mobiililaitteiden käytöstä välituntien, ruokailun sekä siirtymien osalta laajemmin kuin nykyiset Opetushallituksen ohjeet linjaavat vai ei.

1.2 Valiokunta täsmentää hallituksen esitystä mobiililaitteiden haltuunoton osalta sekä säätää jälki-istunnon osaksi oppivelvollisuutta. Lisäksi valiokunnan on täsmennettävä 36 e §:ää sen mahdollistamiseksi, että opettaja ja rehtori voivat tehokkaasti puuttua oppilaan tupakkatuotteiden tai tupakan vastikkeiden käyttöön.

Perustelut:

Epäselvyyttä on jo nyt herättänyt puhelimien ja mobiililaitteiden haltuunotto. Voimassa olevan lain nojalla puhelimen on voinut ottaa haltuun sillä perusteella, että sillä häiritään opetusta ja oppimista. Hallituksen esityksen mukaan haltuunotto jatkossa voi tapahtua myös sen perusteella, että laitteen käyttö on kielletty oppitunnilla eli jo ennen kuin se aiheuttaa häiriötä. Haltuunotto tarvittaessa voimakeinoja käyttäen koskisi kuitenkin edelleen vain laitteiden häiritsevää käyttöä.

Olemme saaneet jo paljon kysymyksiä siitä, miten opettaja voi ottaa puhelimen haltuun oppitunnin alussa, kun puhelinta ei saa ottaa kädestä, taskusta tai repusta. Käytännössä haltuun ottaminen on siis mahdotonta.

OAJ pitää lakimuutosta hyvänä, mutta käytännön arjessa toimivuus on toista. Mikäli oppilas ei suostu laittamaan puhelinta puhelintaskuun, opettaja ei voi ottaa sitä oppilaan kädestä, taskusta tai repusta. Opettaja voi pitää kasvatuskeskustelun ja tilanteen toistuessa määrätä jälki-istuntoa. Mikäli oppilas jättää tulemasta jälki-istuntoon, on opettajan keinot puuttua asiaan jälleen rajatut. Hän ilmoittaa tästä huoltajille ja toivoo yhteistyötä, jolla oppilas saadaan jälki-istuntoon sekä noudattamaan kännykän ja mobiililaitteiden käyttöä sekä säilyttämistä koskevia

10.2.2025

sääntöjä. Mikäli huoltajat eivät tue opettajaa, jää jäljelle rehtorin harkinta kirjallisen varoituksen antamisesta. Puuttuminen mobiililaitteiden käyttöön käytännön arjessa on tehotonta, kun keinot, joilla opettajat voivat puuttua riippuvat oppilaan ja huoltajan tahdosta noudattavatko toimia vai eivät.

Voimakeinojen käyttökin on haasteellista, koska tilanteeseen liittyy riski sekä puhelimen tai mobiililaitteen rikkimenosta ja siitä, että voimakeinojen käyttäjää syytetään niiden liiallisesta käytöstä ja/tai oppilaan pahoinpitelystä.

Sama ongelma koskee myös esimerkiksi tupakkaa, nuuskaa ja sähkötupakkaa. Käytännön arjessa tupakkatuotteiden tai tupakan vastikkeiden haltuunotto ei onnistu. Jos oppilas ei vapaaehtoisesti luovuta edellä mainittuja tuotteita, niitä ei saa ottaa oppilaan kädestä, taskusta, repusta tai kaapista. Perusopetuslain 36 e §:ää tulee muuttaa siten, että se mahdollistaa opettajan ja rehtorin tehokkaan puuttumisen oppilaan tupakkatuotteiden tai tupakan vastikkeiden käyttöön.

Tilanteisiin puuttumisen tehostamiseksi esitämme, että opettajan ja rehtorin määräämien rangaistusten suorittaminen on säädettävä osaksi oppivelvollisuutta. Esimerkiksi osa oppilaista, joilla on paljon jälki-istuntorangaistuksia, ei suorita niitä. Samoilla oppilailta voi olla paljon – jopa kymmeniä tunteja – hoitamattomia jälki-istuntoja keväällä lukuvuoden päättyessä. Hallituksen esityksessä HE 66/2013 on todettu, ettei tilanne ole hyväksyttävä. Säädetyt rangaistukset ovat tehotomia, jopa turhia, ellei niitä voida tehokkaasti vaatia suoritettavaksi. Yhteiskunta antaa väärän signaalin oppilaille, mikäli emme säädä oppilaalle velvollisuutta suorittaa hänelle lain nojalla määrättyjä rangaistuksia kunkin lukukauden loppuun mennessä. Mikäli niitä ei ole suoritettu, oppilaan ei katsota suorittaneen kyseistä vuosiluokkaa hyväksytysti ennen kuin hänelle määrättyt kurinpitotoimet on suoritettu. Vähintään pitäisi olla oikeus kirjata oppilaan todistukseen Lisätieto -kohtaan, ettei hän ole suorittanut hänelle määrättyjä kurinpitoseuraamuksia.

1.3 Valiokunta esittää lausuman, että lakimuutoksen vaikutuksia arvioidaan vuoden 2027 aikana.

Perustelut:

On tärkeää saada tietoa siitä, mitä vaikutuksia puhelimien ja mobiililaitteiden rajoittamisella on ollut. Ainakin tulee selvittää, onko muutos parantanut työrauhaa ja miten mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä on käytännössä määrätty järjestyssäännöillä sekä onko käytännön arjessa määräykset käytöstä ja säilytyksestä toteutuneet.

10.2.2025

2 Aluehallintoviraston oma-aloitteinen puuttumisoikeus

2.1 Valiokunta tuo esille mietinnössään, että aluehallintovirastojen oma-aloitteinen puuttumisoikeus mahdollistaa aiempien kanteluratkaisujen vastaisesti järjestetyn opetuksen sanktioimisen.

OAJ pitää erittäin hyvänä ja tärkeänä, että aluehallintovirastoille säädetään oma-aloitteinen puuttumisoikeus ja sanktiokeinot. Valiokunnan mietinnössä on tarve vielä korostaa hallituksen esityksessä olevaa kirjausta siitä, että aluehallintovirastolla on oikeus halutessaan vierailta koululla ja keskustella opetuksen järjestämiseen liittyvistä epäkohdista opetuksen järjestäjän kanssa sekä käydä perusopetuslain 19 §:n nojalla seuraamassa opetusta koulussa.

Selkeyden vuoksi OAJ esittää, että valiokunta tuo mietinnössään esille lakimuutoksen oikeuttavan aluehallintovirastoja jatkossa puuttumaan sanktiokeinoin muun muassa sellaisiin tilanteisiin, jotka aluehallintovirastot ovat jo aikaisemmin kanteluratkaisuissaan todenneet lainvastaiseksi tai lain kanssa ristiriitaisiksi toimintamalleiksi.

Perustelut:

Aluehallintoviraston tulisi voida vedota aikaisempiin ratkaisuihinsa puuttuessaan koulutuksen järjestäjän lainvastaiseen toimintaan silloin, kun kyse olisi samanlaisesta tilanteesta.

2.2 Sivistysvaliokunta mietinnössään esittää lausumaa seurata ja arvioida aluehallintovirastojen resurssien riittävyyttä toteuttaa oma-aloitteista valvontaoikeutta.

Perustelut:

Koska aluehallintovirastojen oma-aloitteinen puuttumisoikeus säädetään toteutettavaksi voimassa olevien voimavarojen puitteissa, on tärkeää arvioida sitä, ovatko aluehallintovirastot voineet toteuttaa oma-aloitteista rooliaan laillisuusvalvonnassa ja onko laillisuusvalvontaa onnistuttu muuttamaan aiempaa enemmän oma-aloitteiseen ennakolliseen valvontaan

3 Säädöshuolto

3.1. Epäämisoikeuteen liittyvä valvontavastuu selkeytettävä

OAJ pitää hyvänä, että säädöshuoltoja tehdään. Nyt tehtävä säädöshuolto lisää lain luettavuutta ja selkeyttää erityisesti koulun käytössä olevia puuttumiskeinoja.

10.2.2025

OAJ pitää tarpeellisena, että valiokunta mietinnössään ottaa kantaa siihen, onko rehtorilla ja opettajalla valvontavelvollisuutta oppilaasta, jonka **opetus on jouduttu epäämään enää sen jälkeen, kun oppilas poistuu koulun alueelta tai hänet on jouduttu poistamaan koulun alueelta voimakeinoja käyttäen**. Tämä asia on aiheuttanut epäselvyyttä käytännön arjessa.

4 Liikunnallinen elämäntapa

OAJ toteaa, että liikunnallisen elämäntavan edistäminen toteutuu osana normaalia opetusta ja oppitunteja. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen kuuluu koulun rehtorin sekä opettajien vastuulle.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
Koulutuspolitiikan johtaja

Ira Hietanen-Tanskanen
Juristi